

Utbildningsförvaltningen

Generalplan – tjänstemannarapport

Bakgrund

Utbildningsförvaltningen fick av Utbildningsnämnden under år 2023 uppdraget att arbeta fram en generalplan för de skolor som bedrivs i kommunens regi. Uppdraget baserades på att ta fram ett förslag och en tydlig riktning för hur skolan ska utvecklas samt hur resurserna ska användas på ett effektivt sätt. Generalplanens resultat ska ligga till grund för fortsatt arbete med att skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar skola. Uppdraget omfattade därmed kommunens samtliga skolenheter från förskola, grundskola, gymnasium samt vuxenstudier.

Våren 2024 gjordes en bedömning att förvaltningen inte hade tillräckligt med tillgängliga resurser och kompetens för att hinna med att slutföra uppdraget till maj 2024 och att behov av ytterligare stöd behövde tas in gällande projektledning för analysarbete och genomförande av förankringsintervjuer. Företaget Ensolution upphandlades och i maj lämnades en rapport över med två olika scenarieförslag som de förordade. Dessa förslag utgick från förutsättningarna med ett kommande minskat barn- och elevantal, utmaningar med höga underhållskostnader i framtiden, låga kunskap- och betygsresultat samt en låg behörighetsgrad både i förskola och skola. Inriktningsbeslut för skolstrukturen, som planerades att fattas i juni 2024, sköts upp till hösten.

Under juni 2024 släppte SCB och SKR en ny befolknings- och demografiprognos för hela Sverige. Den påvisar att Ljusdals kommun kommer att ha en ännu snabbare minskning av barnantal för förskola och elevantal för grundskola, än vad som tidigare beräknats. Den nya prognosen påvisar att kommunen tappar 894 invånare fram till 2033, ett snitt på nära 90 invånare per år. 550 av dessa är barn och unga (från 3827 till 3277). Prognosen visar också att en demografiförändring kommer att ske då andelen barn och unga minskar (-14.4%), medan äldre personer över 80 år ökar (+40%).

Presidiets förslag

Utbildningsnämnden beslutar

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta:

Förskolan:

- Utbildningsnämnden ska möta de kommande årens barnprognoser och faktiska utfall, samt utveckla ett systematiskt arbete för ändamålet, där investeringar sker med långsiktighet i fokus.

- Utbildningsnämnden ska säkerställa minst en förskola i orter där grundskolor finns,

Grundskolan:

- Utbildningsnämnden ska säkerställa följande struktur för grundskolan i Ljusdals kommun:
  - Färila skola fortsatt F-9 skola
  - Nybo skola avvecklas och eleverna flyttas till Järvsö skola, som blir en fysiskt sammanhållen F-9-skola med lokaler anpassade för ändamålet.
  - Los skola fortsatt F-9 skola
  - Stenhamreskolan, Gärdeåsskolan och anpassad grundskola samordnas i en sammanhållen F-9-skola i Ljusdals centralort, med lokaler anpassade för ändamålet.
  - Tallåsens skola fortsatt F-6 skola
- Utbildningsnämnden ska ta fram ett förslag på verkställande av ovan presenterade struktur (inklusive handlingsplan, prioriteringsordning med tidsplan samt investerings- och driftskostnader) som ska presenteras för kommunfullmäktige senast den 30 november 2025.

Slotteområdet:

Kommunstyrelsen får i uppdrag att utreda hur Slotteområdets lokaler bäst ska användas utifrån framtida behov.

Grunduppdrag utbildningsnämnden

Utbildningsnämndens grunduppdrag är att fullgöra kommunens uppgifter inom offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Att lyckas med grunduppdraget är avgörande för att kommunens barn och unga ska kunna möta framtiden med tillförsikt, men också för att det i framtiden ska vara attraktivt att bo, leva, verka och investera i Ljusdal.

Grunduppdraget är avgörande för att kommunen ska nå kommunfullmäktiges mål om 20 000 invånare. En slutförd gymnasieutbildning är av mycket stor betydelse för möjligheten att varaktigt etablera sig på arbetsmarknaden. Nämnden är således viktiga samhällsbyggare.

Att skapa och uppnå en hållbar skolstruktur är en grundförutsättning för att kunna uppnå utbildningsnämndens tre uppsatta nämndsmål:

- Alla barn och elever utvecklas maximalt utifrån sina förutsättningar och stimuleras till nyfikenhet och lust att lära.
- Vi ska vara en attraktiv arbetsgivare där våra chefer och medarbetare utvecklas, trivs och mår bra på jobbet.

- Ljusdals skolor ska ha inkluderande inlärningsmiljöer, lämpliga skollokaler och användas på ett effektivt sätt.

Sammanfattning av Ensolutions skolstrukturutredning för Ljusdals kommun

Ensolution konstaterar i sin utredning att Ljusdals kommun inte har en resurseffektiv skolverksamhet (skolstruktur) idag. En anledning till den bristande resurseffektiviteten utgörs av Ljusdals specifika förutsättningar. Kommunen är geografiskt utsträckt och består av flera relativt små orter. Ett begränsat barn- och elevunderlag i några av orterna har resulterat i att kommunen har flera små skolenheter som i sin tur har små klasstorlekar.

Flera små skolor med många små grupper blir förhållandevis personalkrävande. Även små grupper fordrar lärare. Skolstrukturen i Ljusdal har bidragit till att kommunen har en lärartäthet som tillhör de högsta i landet. Dilemmat i Ljusdals fall är att den personalkrävande skolstrukturen inte kan bemannas med behöriga lärare. Samtidigt som Ljusdal är en av landets mest lärartäta kommuner är kommunen samtidigt en av de kommuner med lägst andel lärare med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne. Den personalkrävande skolstrukturen inom främst grundskolan blir med andra ord inte bara fördyrande, den leder också till en kvalitativ utarmning genom bristen på behöriga lärare.

Svårigheterna att bevara den befintliga skolstrukturen förstärks av den demografiska utvecklingen i kommunen. Befolkningsprognosen indikerar ett vikande barn- och elevunderlag från förskola till och med gymnasium under perioden 2025 - 2040.

Ljusdals kommun bedriver till stor del sin förskole- och skolverksamhet i äldre lokaler som inte är anpassade efter modern pedagogik. Lokalerna uppvisar vidare ett generellt stort underhålls- och renoveringsbehov.

Tre olika framtidsscenarioer har tagits fram – scenario 0, 1 och 2. Nollscenariot innebär att inga förändringar genomförs avseende skolstrukturen. Det är medtaget för att visa på att det också kostar att inte göra något. I scenario 0 kvarstår det, under lång tid uppbyggda, underhållsbehov som nästan samtliga enheter har. Nollscenariot är således förbundet med dyra underhållskostnader och behov av ombyggnationer med betydande hyreshöjningar som en konsekvens.

Men även om underhåll och ombyggnationer genomförs kommer kommunen i nollscenariot fortfarande bli stående med lokaler som delvis inte är ändamålsenliga. Två skolbyggnader är till exempel byggda på 1920-talet för en annan pedagogik än dagens och har skyddad status, vilket gör att de inte enkelt kan byggas om på det sätt som önskas. Scenario 0 innebär även att dagens delningstal och personalkrävande och fördyrande skolstruktur består. Realiserar prognosen skulle överkapaciteten på lokaler dessutom göra att lokalkostnaderna per elev ökar.

Scenario 2 är det mest omfattande alternativet. Scenario 2 är också Ensolutions rekommenderade alternativ. Det är det alternativ som bedöms vara det långsiktigt mest hållbara liksom det mest resurseffektiva, vilket inte per definition innebär att det är det billigaste alternativet. Scenario 2 innebär en offensiv satsning på att stärka kvaliteten inom Ljusdals kommuns förskolor och skolor. Då kommunen kan behöva eller önska ta andra perspektiv än resurseffektivitet i beaktande, har Ensolution även tagit fram ett mittenalternativ, scenario 1, vars förslag är betydligt mer omfattande än nollscenariot, men inte lika omfattande som alternativ 2.

Förvaltningens inspel utifrån Presidiets förslag

Presidiets förslag består till stor del av nollscenariot, som innebär att inga eller små förändringar genomförs avseende skolstrukturen. Omfattande investeringar i skollokaler kommer att behövas. Nollscenariot är förbundet med dyra underhållskostnader och behov av ombyggnationer med betydande hyreshöjningar som en konsekvens med fortsatt lågt barn- och elevantal per grupp. Scenario 0 innebär även att dagens personalkrävande och fördyrande skolstruktur består.

Ökade driftskostnader på grund av eftersatt underhåll¹

Underhållskostnaderna för kommunens fastigheter utgör en betydande och växande utmaning som kommer leda till kraftigt ökade driftskostnader inom kort. I dagsläget (2024) investerar vi endast 39 kronor per kvadratmeter (i genomsnitt) i underhåll, vilket är långt ifrån det rekommenderade riktmärket på i genomsnitt 261 kronor per kvadratmeter. Med en total yta på 64 719 kvadratmeter för grundskolan och gymnasiet, samt 6317 kvadratmeter på förskolan, innebär detta en kraftigt eftersatt underhållsnivå som riskerar att leda till ökade kostnader på sikt, både i form av akut underhåll och högre investeringskostnader för renoveringar.

Kommunen har försökt kompensera det bristande underhållet i en ökad investeringsbudget. För 2024 har man till exempel lagt 3 Mkr på periodiskt underhåll (PU), medan ELP och del av den stående investeringsramen ligger på 9.9 Mkr (0.3, 9.6). Höjer man PU-budgeten så minskar investeringsbehovet över tid.

Om utbildningsnämnden betalade i enlighet med riktmärket för underhåll skulle det leda till en omedelbar ökning av nuvarande driftbudget till 16.9 Mkr per år för grundskolan och gymnasiet, en ökning med över 14 Mkr. Förutom detta finns en konstaterad underhållsskuld på 180 Mkr, baserad på historiskt bristande underhåll, som investeringsbudgeten i dagsläget används för att ”beta av”.

---

¹ Samtliga siffror i avsnittet är uppskattade, i samråd med Ljusdalshem

Även om- och nybyggnationer innebär en ökad driftskostnad. När man investerar och ”betar av underhållsskulden” genom en stor investering, ex. en renovering av Färila skola så minskar behovet av direktavskrivet underhåll kraftigt de första tio åren. Skolan får dock ökade hyreskostnader, till följd av höjd driftkostnad samt höjd kapitaltjänstkostnad. Om man inte lägger rätt peng på underhåll varje år som verksamheterna får betala i årlig internhyra, så får man med jämna mellanrum en kraftigt höjd hyra när en stor investering krävs. (En nyrenoverad fastighets PU-schablon går i praktiken till underhåll på andra fastigheter med högre behov).

Vi skulle på sikt behöva komma upp i 18 Mkr per år i årligt PU och resterande del av underhållsskulden åtgärdas med den årliga stående investeringsramen för att uppnå en minskad ELP. Totalt kan vi därmed se en ökning av kostnaderna för underhåll och skuldreducering med 32,4 Mkr per år, om man behåller samtliga nuvarande lokaler.

Denna ekonomiska situation förvärras av demografiska förändringar som påverkar verksamheternas lokalkostnader. Antalet barn och ungdomar i åldern 0–19 år uppgår i dagsläget till 3 851, men förväntas minska till 3 544 redan vid läsåret 2026/2027. Denna minskning innebär att resurserna fördelas på färre barn/elever inom relativt kort tid, vilket påverkar skolpengen.

Resurseffektivitet implicerar att det finns en balans mellan ekonomi och kvalitet, det vill säga att de pengar som kommunen investerar ska generera kvalitet. En för stor andel av resurserna går idag till lokaler snarare än till kärnverksamheten, det vill säga undervisning och stöd till elever. Om vi inte åtgärdar detta riskerar vi att skolpengen ytterligare urholkas, vilket kan leda till försämrad kvalitet i utbildningen.

Nationellt läggs normalt mellan 10-20% av skolpengen på lokalkostnader för grundskolan, den högre andelen i storstadskommunerna och den lägre andelen på landsbygden². Idag, med vår underfinansierade hyreskostnad, lägger vi ungefär 20-26% av vår totala kostnad per elev på lokaler, trots att vi är en landsbygdskommun. Med en underhållsjusterad hyra i linje med riktmärket, plus en skuldreducering för tidigare underhållsskuld, kommer Ljusdals kommun dubbla den kostnaden om nuvarande lokaler behålls. Det innebär alltså att vi, med nuvarande antal elever och en ökad underhållsjusterad hyra, skulle lägga 30-50% av vår skolpeng på lokaler, och därmed tvingas minska på undervisning och annat stöd till elever (ex antalet lärare), om inte ramarna justeras.

Med nuvarande befolkningsprognos (-14,4 % barn 0-19 år tom år 2033), skulle antalet barn/elever som lokalkostnaderna fördelas på minska drastiskt, vilket ökar den andel av kostnaderna som läggs på lokaler även med nuvarande hyresnivå.

För att undvika att underhållskostnaderna fortsätter att öka exponentiellt krävs det strategiska beslut kring prioriteringar av renoveringar, ombyggnationer och eventuella

---

² <https://www.riksrevisionen.se/granskningar/granskningsrapporter/2022/skolpengen---effektivitet-och-konsekvenser.html#linkListAttachments>

avvecklingar av lokaler som inte längre är ändamålsenliga. Detta inkluderar att identifiera och åtgärda de mest akuta behoven samtidigt som vi ser över möjligheter att minska totalkostnaderna genom effektivare lokalutnyttjande. Det är också avgörande att fastställa en långsiktig underhållsplan som speglar en hållbar nivå av investeringar.

En annan viktig aspekt är hur underhållskostnader påverkar den övergripande budgetfördelningen. Höga kostnader för underhåll och hyror riskerar att minska de resurser som kan allokeras till kärnverksamheterna, såsom undervisning och omsorg. Det är därför nödvändigt att hitta en balans mellan lokalkostnader och kvalitet i kommunens tjänster. Detta förutsätter dock att vi är beredda att göra betydande investeringar idag för att undvika ännu större ekonomiska påfrestningar i framtiden.

Fördjupad analys av förskolans enheter

Antal barn som föds har de senaste åren minskat i antal både i Sverige och i vår kommun. Enligt prognoser från SCB³ kommer antalet nyfödda barn fortsatt minska i Sverige och i Ljusdals kommun under flera år. Prognosen från juni 2024 visar att Ljusdals kommun beräknas tappa 20,1 % av förskolebarnen i åldrarna 1-5 år fram till år 2033 i jämförelse med år 2023. Det innebär en förändring från 779 förskolebarn till 622 förskolebarn år 2033, en minskning med 157 barn på tio år. Enligt prognos för Ljusdals kommun kommer barnantalet minska i snitt med 15,7 barn per år perioden 2023-2033, det motsvarar en förskoleavdelning per år. Den största förändringen inom förskolan beräknas att ske under perioden år 2024-2027 då barnantalet minskar mest för att sedan plana ut.

I oktober 2023 var 468 barn inskrivna i kommunal regi. Det motsvarar ett behov på 22-23 avdelningar, samtidigt som det finns 29 avdelningar. Om prognosen realiserar skulle behovet av förskoleavdelningar minska till 14-15 avdelningar i hela kommunen till år 2040. Att lägga sig så lågt är dock inte att rekommendera. Dels måste det finnas en säkerhetsmarginal om prognosen slår fel, dels består inte alla avdelningar i praktiken av 21 platser. Om Ljusdals kommun, som ett räkneexempel, gick ner till 15 barn per avdelning, och därmed närmade sig Skolverkets riktlinjer för gruppstorlekar i förskolan, skulle det i samma period behövts 31 avdelningar, medan behovet år 2040 skulle vara 20-21 avdelningar.

För våra kommunala förskolor påverkar prognoserna våra delområden på olika sätt. Framst då verksamhet och organisation ser olika ut, lokalerna förskolorna är verksamma skiljer sig åt samt att förutsättningarna för antal barn per enhet varierar.

Barnprognos delområde Ljusdal/Ramsjö

I området resulterar minskningen av antal barn i att en överkapacitet på två avdelningar kommer att finnas redan i augusti 2025. Utvecklingen medför att år 2027 kommer det för

---

³ Statistiska centralbyrån, befolkningsprognos februari 2024 samt juni 2024.

de kommunala förskolorna, beräknat på de platser som erbjuds idag, finnas en överkapacitet i området på 47-56 platser. År 2027 kan området ha 100 barn färre i de kommunala förskolorna i jämförelse med år 2023. Utifrån prognoserna kommer barnantalet sjunka ytterligare under perioden 2028 - 2033, men den minskningen är liten i förhållande till de förändringar som enligt prognos sker till och med 2027.

Barnprognos delområde Järvsö

Prognosen för den kommunala förskolan i området år 2027 visar på ett barnantal mellan 56-67 barn, vilket innebär en minskning om 20- 31 barn i jämförelse med år 2023. Prognosen påvisar ett fortsatt behov av den kommunala förskolan i Järvsö, men att en översyn av samverkan mellan förskolans olika avdelningar kommer att behöva göras under en längre tidsperiod och att en eller flera avdelningar kan bli aktuella att stängas. Utifrån prognoserna kommer barnantalet sjunka ytterligare några år efter 2027 och cirka 35 barn beräknas gå i den kommunala förskolan i Järvsö år 2040. Över tid sker den största förändringen fram till år 2027.

Barnprognos delområde Färila/Kårböle

Inom området finns idag två kommunala förskolor med totalt 92 platser. Prognosen för de kommunala förskolorna år 2027 visar på ett barnantal mellan 42 och 62 barn i upptagningsområdet. För de kommunala förskolorna i området innebär prognosen att det redan hösten 2025 finns en överkapacitet motsvarande en eller flera avdelningar.

Barnprognos delområde Los/Hamra

I september 2024 var 19 barn inskrivna och prognosen för 2027 visar på 16 barn i området. För Los del påvisar prognosen att en förskoleavdelning behöver kvarstå på orten, vilket är detsamma som antalet platser idag. Fokus bör snarare vara att i samverkan med kommunens övriga verksamheter i Losområdet utreda hur det långsiktigt och hållbart är möjligt att samverka för att sänka omkostnader, säkra tillgång på behörig personal samtidigt som kvaliteten i de tjänster som erbjuds medborgarna håller hög nivå.

Sammanfattning behov förskola

Till följd av det minskade barnantalet som har stor inverkan på de kommunala verksamheterna ser vi att följande åtgärder behöver vidtas under de kommande två åren.

Augusti 2025	Minskning till en avdelning vid Vij förskola
Augusti 2025	Minskning till en avdelning vid Korskrogens förskola
Augusti 2026	Vij förskola stängs pga överkapacitet i området
Augusti 2026	Korskrogens förskola stängs pga överkapacitet i området

- Järvsö förskola kvarstår med fyra avdelningar
- Los förskola kvarstår med en avdelning.
- Propellerns förskola kvarstår med tre avdelningar
- Tallåsens förskola kvarstår med två avdelningar

- Galaxens förskola kvarstår med fem avdelningar samt nattis
- Ämbarbo förskola kvarstår med sex avdelningar
- Buffelns förskola kvarstår med två avdelningar

För flera av de kvarvarande förskolorna behöver underhåll, renovering, omställning av lokaler, utemiljö samt tillgänglighetsanpassning prioriteras. Det rör Galaxens förskola, Järvsö förskola och Propellerns förskola. Arbetsmiljöåtgärder behöver vidtas vid Tallåsens förskola och Ämbarbo förskola där arbetsmiljön för personalen inte är tillgodosedd i tillräcklig utsträckning. Även för Los förskola finns identifierade renoveringsbehov. Dock bör föreslagen utredning kring samverkansformer med övriga kommunala verksamheter föregå ett beslut om renovering.

Förvaltningen gör bedömningen att ovanstående förslag ligger i linje med Presidiets förslag till beslut avseende förskolan. Det vill säga att *Utbildningsnämnden ska möta de kommande årens barnprognoser och faktiska utfall och utveckla ett systematiskt arbete för ändamålet, där investeringar sker med långsiktighet i fokus.*

Fördjupad analys av grundskolans enheter

Enligt Ensolutions rapport framgår att grundskolan befaras en nedgång med 464 inskrivna elever i hela kommunen till år 2040. Minskningen för grundskolan befaras påverka de kommunala grundskolorna i hög grad, då de privata grundskolorna historiskt fyller sina platser. En minskning med 464 elever är, som en jämförelse, fler elever än vad som var inskrivna vid Järvsö F-9 i oktober 2023, det vill säga den största kommunala grundskolan i kommunen. Den förväntade nedgången är med andra ord kraftig och utgör en viktig aspekt att ta hänsyn till vad gäller framtida skolstruktur i Ljusdals kommun.

Antal barn som föds har de senaste åren minskat i antal, både i Sverige och i vår kommun. Enligt prognoser från SCB⁴ kommer den större nedgången i elevantal börja först år 2027. För grundskola är minskningen enbart -2,6 % år 2027 i jämförelse med 2023 års elevantal, men sen ökar minskningen med nära 2 procentenheter för varje år, ända fram till prognosslut år 2033. År 2033 är minskningen i grundskolan – 14,7% jämfört med år 2023.

De strukturella förändringar som krävs för att möta elevförändringen både organisations- och lokalmässigt har en omställningstid på två till fem år beroende på hur omfattande renoveringar av lokalerna som behöver göras.

För våra kommunala grundskolor påverkar prognoserna våra delområden på följande sätt.

Elevprognos delområde Ljusdal/Ramsjö

Antal elever i oktober 2024 var 764 stycken. Enligt prognoserna förväntas det år 2040 gå 483 elever i kommunal grundskola i området Ljusdal/Ramsjö. Från år 2028 beräknas grundskolan i snitt minska med 15 elever per år i den kommunala grundskolan. De lokaler

---

⁴ Statistiska centralbyrån, befolkningsprognos februari 2024 samt juni 2024.

som idag används för verksamheterna Stenhamreskolan F-6 och 7-9, Gärdeåsskolan F-6 samt Tallåsen skola F-6 beräknas kunna ta emot 1300 elever.

Presidiets förslag med en skolenhet F-9 i Ljusdals tätort innebär att nuvarande enheter Gärdeåsskolan F-6, Stenhamreskolan F-6 och Stenhamreskolan 7-9 behöver samlas och rymmas inom ett skolområde. Fördjupad utredning krävs för att visa på vilka alternativ som finns för att samla områdets alla elever F-9 på samma enhet i förhållande till elevantal, organisering och placering av den samlade skolenheten. Även renoverings- och eventuella om- och nybyggnationskostnader behöver inkluderas i utredningen.

Lokalkostnader för underhåll och renovering för Gärdeåsskolan beräknas till 18,3 Mkr fram till år 2035 och för Stenhamreskolan F-6 är det beräknat till 19 Mkr samt för Stenhamreskolan 7-9 till 20,5 Mkr för samma period.

Behovet av fördjupad utredning gäller även förslaget om att bibehålla en enhet F-6 i Tallåsen. På Tallåsens skola bedöms renoverings- och ombyggnadsbehoven som stora. Skolan saknar hiss och huvudentrén består av en trapp, vilket innebär att de lokaler som är tillgängliga för personer med rörelsehinder är skolans matsal, idrottshall samt modul. Detta utgör försvårande omständigheter för elever, vårdnadshavare och personal med rörelsehinder. Tillgänglighetsanpassning i skolan är en viktig aspekt för att säkerställa att alla elever har lika möjligheter att delta och lyckas i sin utbildning. Uppskattad lokalkostnad för underhåll och renovering för Tallåsens skola är 19,2 Mkr.

Inom området finns även Ljusdals anpassade grundskola belägen på Gärdeåsskolans skolområde. Den anpassade grundskolan ingår också i presidiets förslag om en samlad F-9 enhet i Ljusdal. Det är viktigt att denna verksamhets specifika krav och behov belyses och tillmötesgår i en fördjupad utredning. En långsiktig prognos avseende elevantal behöver tas fram som underlag för vilken kapacitet avseende antal platser som verksamheter kommer kräva.

Elevprognos delområde Järvsö

Antal elever i Järvsö skola F-9 uppgick till 409 elever i oktober 2024, varav 132 elever Järvsö F-3 med lokalisering i Nybo. Från år 2028 beräknas grundskolan i Järvsö minska med 6-11 elever i snitt per år. Enligt prognoserna förväntas det år 2040 gå 295 elever i kommunal grundskola i Järvsö. Det finns dock en viss osäkerhet i prognosen med tanke på två faktorer som inom kommunen är unika för Järvsö - den inflyttning som sker i området, samt elever som väljer Järvsö skola trots att man bor i en grannkommun.

Presidiets förslag för Järvsö är en skolenhet F-9. Det innebär att alla elever samlas på en enhet F-9 i Järvsö centrum med följd att Nybo skola på sikt lämnas och skolan i Järvsö renoveras och ställs om för att rymma F-9. Att åk F-3 flyttas in till Järvsö är något som Utbildningsförvaltningen förordar. En samlokalisering innebär flera fördelar, men det innebär samtidigt ökade kostnader för förvaltningen på kort sikt, då en större omställning av skollokaler behövs.

Under hösten 2023 genomförde förvaltningen en lokalutredning avseende Järvsö skola, verkställt av Sweco Sverige. Uppdraget var att utreda möjligheten att erbjuda en samlad skolgång för årskurs F-9 baserat på 400 elever i Järvsö där förslag för ombyggnad och med tidsplan för flytt av Nybo skola till Järvsö skola presenterades.

Lokalutredningen konstaterade att elevantalet, förutsatt ca 40 elever per årskurs, går att rymma på skolområdets yta, både inomhus och utomhus, men att några tillbyggnader krävs utöver ombyggnation av nuvarande lokaler. Framtagna förslag anger yta i kvadratmeter som kräver renovering, ombyggnad, tillbyggnad eller lämnas utan åtgärd. Ingen kalkylering har utförts, men utifrån schablonkostnadsberäkningar av förslagen kan konstateras att renovering kostar mellan 78-81 Mkr. Adderas kringkostnader och anpassning utemiljö landar en grovt uppskattad kostnad för att ställa om Järvsö 4-9 till Järvsö F-9 på 119 Mkr. Dessa beräkningar är endast att betrakta som en uppskattning fram till att projektering genomförts och kalkylator beräknat kostnader.

Genom att flytta eleverna från Nybo skola till Järvsö kan de underhållskostnader om 8,3 Mkr som idag ligger planerade för Nybo skola med fördel investeras i de nya byggnationerna i Järvsö. Det finns idag även underhållsbehov av fastigheterna på Järvsö skola som behöver utföras innan år 2035, beräknat till 14,8 Mkr. Den totala lokalkostnaden för underhåll och renovering beräknas uppgå till 12,7 Mkr för Nybo skola (åk F-3) och 18,7 Mkr för Järvsö skola (åk 4-9) fram till år 2035.

Elevprognos delområde Färila/Kårböle

Antal elever i Färila skola F-9 uppgick till 333 elever i oktober 2024. Enligt prognoserna förväntas det år 2040 gå 219 elever i Färila skola. Från år 2028 beräknas grundskolan i snitt minska med 8-15 elever per år.

Presidiets förslag är fortsatt en enhet F-9 i Färila. Alla elever samlas fortsatt på en enhet F-9 i Färila med följd att skolans renoveras och byggs om för att rymma F-9.

Färila skolas lokaler skulle kunna ta emot 430 elever (förutsatt ett snitt på 43 elever per årskurs). Kapacitetsberäkningen utgår från kvadratmeteryta för enheten och det blir för Färila skola missvisande, då det finns många ytor som inte är yteffektiva eller funktionella att använda för undervisning. Skolan har genom olika tider byggts om och till och idag bedöms inte lokalerna i sin helhet vara anpassade för att bedriva skolverksamhet. Samtidigt finns ett stort underhållsbehov för majoriteten av skolans inne- och utemiljöer. Arbetsmiljöverket inkom 2023 med ett föreläggande gentemot Färila skola, vilket resulterade i att moduler tillsätts för mellanstadiet och högstadiet får tillgång till mellanstadiets lokaler. Modulerna ses som tillfälliga lokaler fram till att ombyggnad är genomförd.

Under år 2023 genomfördes en förstudie gällande renovering och utbyggnad av Färila skola, inledningsvis verkställd av Sweco Sverige, i samverkan med Utbildnings-

förvaltningen. Förstudien resulterade i tre förslag, två som omfattar ombyggnad av skolan och ett som omfattar en nybyggd skola. Alternativen i utredningen beräknas uppskattningsvis innebära en kostnad om 130 – 155 Mkr (inkluderat rivningskostnader ca 222 Mkr). Kommunens fastighetsförvaltare fick därefter i uppdrag att ta fram ytterligare förslag för Färila skola. Det andra förslaget, som togs fram i samverkan med Utbildningsförvaltningen, beräknades kosta 151 Mkr för renovering samt 23 Mkr för markarbeten skolgård. Ett tredje alternativ togs sedan fram utifrån att de tillfälliga modulerna görs beständiga och en ny modul för hem- och konsumentkunskap köps in, med en beräknad kostnad om 80 Mkr för renovering samt 23 Mkr för markarbeten skolgård.

I utbildningsnämndens remissvar till kommunstyrelsen angående förslagen framgår att alternativ 1 bedöms vara mest ändamålsenligt för dagens och framtidens skola men att även alternativ 2 kan ses som ett möjligt alternativ, då även det uppfyller kraven för funktionell lärmiljö och motsvarar verksamhetens behov.

Elevprognos delområde Los/Hamra

I september 2024 var 38 elever inskrivna i på Los skola F-9. Prognosen för området visar på ett sakta sjunkande elevantal, och visar år 2040 på 31 elever. För Los del påverkar prognoserna inte dagens grundskola nämnvärt, snittantalet per klass fortsätter ligga lågt och antal elever på skolan minskar med en elev per år i snitt fram till år 2030.

Presidiets förslag omfattar fortsatt kommunal grundskola F-9 i Los. Los skola behöver både underhållas samt renoveras för att anpassas till den verksamhet som bedrivs idag utifrån storleken på elevgrupper. Lokalkostnader för underhåll och renovering för Los skola fram till år 2035 beräknas till 13,5 Mkr.

Fokus för Los skola bör, liksom för förskolan, vara att utreda hur samverkan med kommunens övriga verksamheter i Losområdet kan utökas för att hitta långsiktiga och hållbara arbetsformer för att sänka omkostnader, säkra tillgång på behörig personal samtidigt som kvaliteten i de tjänster som erbjuds medborgarna håller hög nivå. Utmaningar i att möta enskilda elevers behov ökar i en mindre organisation, då resurser ofta behöver fördelas på ett annat sätt än i större skolenheter.

En möjlighet då presidiet föreslår att Färila skola fortsatt ska vara en F-9 skola, är att Los skolas högstadium slås samman med Färilas. Detta för att säkerställa undervisningens kvalitet, samt elevernas sociala sammanhang och interaktivitet med andra jämnåriga elever.

Sammanfattning behov grundskola

Det sjunkande elevantalet kommer att påverka samtliga kommunala grundskolenheter. Det låga snittantalet per klass som finns idag kommer att sjunka ytterligare vilket får ytterligare överkapacitet av lokaler och ännu mindre elevgrupper till följd.

Presidiets förslag för grundskolan innebär att samtliga enheter kommer behöva underhållas och ställas om. Därutöver kommer en fortsatt hög personaltäthet utifrån små elevgrupper kräva extra finansiering under mycket lång tid. Sammanfattningsvis kommer vår nuvarande fördyrande skolstruktur kvarstå och förvärras, samtidigt som kommunen även fortsättningsvis kommer ha svårt att anställa behöriga lärare i den utsträckning som behövs för att höja skolresultaten. Kvalitetshöjande åtgärder riskerar att få stå tillbaka för lokalkostnader.

Fördjupad analys av gymnasium och UC

Enligt befolkningsprognoser från SCB⁵ i juni 2024 kommer antal elever i gymnasial ålder minska i Ljusdals kommun. Prognosen visar att i jämförelse med år 2023 kommer elevantalet i gymnasieskolan minska med 11,2% fram till år 2033. Men redan år 2027 beräknas den större minskningen ha skett, då prognosen anger - 8,9 %. Enligt prognosen kommer Slottegymsnaset att gå från 416 till 335 elever under perioden 2025 - 2040, en minskning som motsvarar tre stora klasser.

Med all sannolikhet påverkas Slottegymsnaset av minskat elevantal inom de tre närmaste åren, dock är det svårare att fastställa i jämförelse med grundskola då gymnasieelever är mer flyttbara samt söktryck på olika utbildningar kan påverkas av popularitet som varierar mellan olika läsår. Behov som framkommit för gymnasiet är att anpassa sig till den omställning som samverkansavtalet med grannkommuner innebär, nytt program samt samläsning mellan befintliga gymnasieprogram samtidigt som ett behov framkommit av anpassning av skolans lokaler för att bemöta enhetens behov av storlek på lektions-salar.

För utvecklingscentrum (UC) finns ingen elevprognos och söktrycket till UC torde i första hand vara kopplat till arbetsmarknadsläget. Uppskattningsvis, utifrån statistik för 2023, behöver UC:s lokaler ha kapacitet att ta emot 350 fysiskt närvarande elever.

Det finns idag en betydande lokalöverkapacitet på Slottegymsnaset. En lokalöverkapacitet som behöver ställas i förhållande till ett eventuellt minskat elevantal.

I Ensolutions utredning ingick att analysera samlokalisering av gymnasiet och UC. Där konstateras att lokalöverkapaciteten på gymnasiet skulle kunna göra det möjligt att förbättra de fysiska förutsättningarna för UC genom att UC lämnar sina lokaler och flyttar in i gymnasiets lokaler. Det skulle dessutom innebära att hyreskostnaderna för UC:s befintliga lokaler lämnas samtidigt som lokalanvändningen på Slottegymsnaset effektiviseras. En flytt kan ytterligare motiveras med att UC:s lokaler har stort underhållsbehov och kräver omfattande reparationer.

I samband med den omorganisation som görs i Ljusdals kommun från och med januari 2025 där vi övergår till en samlad förvaltning och underliggande sektorer, kommer Utvecklingscentrum (UC) höra till Sektor arbete & stöd. Med anledning av att

---

⁵ Statistiska centralbyrån, befolkningsprognos februari 2024 samt juni 2024.

utbildningsnämnden lämnar ifrån sig UC finner vi att frågan om hur kommunen bäst använder Slotteområdet och dess lokaler blir en fråga för kommunstyrelsen att arbeta vidare med. Fler verksamheter behöver bli delaktiga i områdets utveckling och fastställande av framtida behov, nyttjanden med hänsyn tagen till identifierade renoveringsbehov.

Underhållskostnader för Slottegymnasiet fram till år 2035 är beräknat till 26,4 Mkr samtidigt som uppskattad renoveringskostnad är 3,8 Mkr. Samma gäller UC som har en beräknad underhållskostnad på 7,6 Mkr fram till 2035 och beräknade renoveringskostnader på 0,3 Mkr.

Slutord

Om prognoserna slår in innebär det att de kommunala verksamheternas lokalöverkapacitet ökar markant. Färre barn och elever på samma lokalyta som tidigare innebär också att lokalkostnaden per barn/elev ökar, vilket i sin tur påverkar barn/elevpengen och därmed även ersättningen till både fristående verksamheter och till andra kommuner. Sammantaget innebär det att en redan dyr skolstruktur kommer att fördyras ytterligare.

I Ensolutions rapport framgår att kommunen redan i maj 2024 generellt har, med vissa undantag, allt för små gruppstorlekar i grundskolan. Samtidigt har de små gruppstorlekarna medfört att kommunen har en lärartäthet per elev som tillhör de högsta i landet. Den skolstruktur som finns idag med flera små skolor med många små grupper är därmed både lokal- och personalkrävande.

Ljusdals kommuns målsättning bör vara att effektivisera lokalanvändandet. Det innebär att antalet lokaler anpassas efter aktuellt barn- och elevantal och att de är ändamålsenliga och med god standard. I grundskolan skulle det till exempel bidra till förbättrade delningstal samt en resurssamling av behörig lärarkompetens. Genom att samla resurserna och ha fler behöriga lärare på färre platser, skulle behovet av obehöriga lärare minska samtidigt som en större andel elever skulle få möjlighet att undervisas av behöriga lärare.

Skolans verksamhet har utvecklats över tid, men då våra verksamheter i många fall behöver anpassa sig till äldre lokalers utformning har det medfört att verksamheternas utveckling stagnerat. En förutsättning för att lyckas med vårt uppdrag är ändamålsenliga lokaler, som är flexibla, funktionella, yt-effektiva, trivsamma och som understödjer ett pedagogiskt utvecklingsarbete. En grundförutsättning för att alla elever ska lyckas i skolan är att det finns resurser och en organisation som ger förutsättningar för varje lärare att möta varje enskilt barn och elev utifrån dennes behov.

I begreppet skolstruktur ingår även behovet av att uppdatera och utveckla organisationen inom både förskola och skola för att tillmötesgå de lagkrav och förväntningar på måluppfyllelse som finns. Det inkluderar förutsättningar för att anpassa verksamheten utifrån barns och elevers behov på grupp- och individnivå, ex gruppstorlekar. Men det innebär också förutsättningar som möjliggör för enheterna att förbättra och anpassa organisering av vuxna kring våra barn och elever. Därutöver skapar organisationen antingen begränsningar eller möjligheter för att resurser inom förvaltningen ska kunna omfördelas för att möjliggöra goda förutsättningar för ytterligare kompetensutveckling, olika pedagogiska insatser, satsningar kring personal och inte minst ökad behörighet.

Att komma till ett beslut i skolstrukturfrågan är därför av största vikt. Utgångspunkten bör vara att möjliggöra en omfördelning av resurser mellan lokaler, personal och övriga kostnader inom förvaltningen så det blir en ekonomi i balans där fokus är både resurseffektivitet och hög måluppfyllelse.

Åsa Jerfsten

Förvaltningschef